

LECTIO LXVIII.

DE ADSRIPTIONE ECCLESIÆ, ET RESIDENTIA.

—Residentia lex obligat tantum clericis beneficium majus aut curatum habentibus?

R. N. «Cum nullus debeat ordinari, qui iudicio sui Episcopi non sit utilis aut necessarius suis ecclesiis; Sancta Synodus, vestigiis sexti canonis (1) Concilii Chalcedonensis inhærendo, statuit, ut nullus in posterum ordinetur qui illi ecclesiæ aut pio loco, pro cuius necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus.» (Sess. XXIII, cap. 16.)

—«Quod si locum in consulto Episcopo deseruerit?»

R. «Ei sacrorum exercitium interdicatur. Nullus præterea clericus peregrinus sine commendatitiis sui ordinarii litteris (2) ab ullo Episcopo ad divina celebranda, et Sacramenta administranda admittatur.» (Ib.)

—Antiqui canones nostri adscriptionem ecclesiæ præcipiebant?

R. Af. Celebris est hac de re Illiberitanus canon 19. «Episcopi, presbyteri et diaconi de locis suis negotiandi causa non discedant nec circumeuntes provincias quæstosas nundinas sectentur etc.»

—Quare eis dabatur licentia mercaturam exercendi?

R. 1.º Quia nondum erant cœ libes: 2.º quia Ecclesia reditus non habebat ad eorum sustentationem: 3.º quia melius erat aliquam industriam exercere quam ostiatim mendicare (3).

—Quid hac de re Toletanum primum?

R. Hoc celebre Concilium (habitum anno Domini 400)

(1) Chalcedonensem canonem vide in lectione præcedenti, fol. 330, nota 2.ª.

(2) Illæ formatæ litteræ hispanicæ *testimoniales* dicuntur.

(3) Mendicat infelix in plateis clericus et servili operi manci-

non tantum depositione multat clericos ad officium quotidianum non accedentes, sed etiam eos qui proprium Episcopum et ecclesiam suam relinquunt.

«Presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, vel quilibet ecclesiæ deputatus clericus si intra civitatem fuerit, vel in loco in quo ecclesia est aut castello, aut vico, aut villa *et ad ecclesiam ad officium quotidianum non accesserit*, clericus non habeatur, si castigatus per satisfactionem veniam ab Episcopo noluerit promereri.» (Can. V.)

«Item ut liberum ulli clerico non sit discedere de Episcopo suo, et alteri Episcopo communicare (1) nisi forte ei quem Episcopus alius libenter habeat de hæreticorum schismate discedentem...» (Can. 12.)

—Quid in provincia Tarraconensi antiqua disciplina?

R. Duo extant hac de re Valentini canones (anno 546). «Placuit ut vagus atque instabilis clericus sive diaconus, sive presbyter, si Episcopi a quo ordinatus est præceptis non obedierit, *ut in delegata sibi ecclesia officium dependat assiduum*, quousque in vitio permanserit, a communione et honore privetur.» (Canon V.)

«Ut nullus alienum clericum secundum decreta canonum sine consensu Episcopi sui audeat ordinare, sed nec illum sanctorum sacerdotum quispiam ordinet *qui localem sese futurum primitus non sponderit*, ut per hoc nullus a *regula vel disciplina ecclesiastica* (Nb.) deviare permittatur impune.» (Canon 6.)

—Quid de adscriptione ecclesiæ habet *Apostolici Ministerii* Bulla?

R. Tridentinam hac de re disciplinam supra citatam servare jubet addens insuper: «Quod si qui modo reperiantur vel clericali tonsura jam iniciati vel ad ordines, sive minores sive majores jam promoti, qui nulli certæ ecclesiæ

patus publicam a quolibet poscit eleemosynam, qui *ex eo magis despicitur*, quo miser et desolatus juste putatur ad hanc ignominiam devenisse.» (Hieron. ad Rúst. Narb. Ep., quæ est in decretis dist. 93. Diaconi sunt etc.)

(1) Toletanum 11 canone 2.º nec pueros in Seminariis educatos a dicecesi discedere et alteri Episcopo communicare sinit.

adscripti fuerint; Episcopi adscriptionem hujusmodi vel a seipsis, vel a prædecessoribus suis omissam, statim suppleant, non minus quoad omnes in majoribus ordinibus, etiam presbyteratus constitutos, quam quoad eos, qui vel sola prima tonsura, vel minoribus ordinibus initiati beneficium tamen ecclesiasticum possident.» (Art. 2.)

—Datur ibi aliqua prudentialis exceptio?

R. Af. «Cæterum antedictæ adscriptionis executionem differri posse per aliquod temporis spatium, quod ipsis Episcopis conveniens videbitur, permittimus quoad eos qui a diœcesi in qua tonsuram vel ordines susceperunt causa ediscendi litterarum scientias in aliqua publica universitate vel gymnasio, sive ex alia rationabili causa a suo Episcopo approbata vel approbanda absentes reperiantur.» (Ib.)

—Quid de assistentia divinis officiis ex eadem Bulla?

R. «Sed et cum personæ ecclesiasticæ numquam satis in obsequiis supremo Numini exhibendis, iisque præstandis, quæ eorum statui consentanea sunt, exerceri valeant, plurimum in Domino commendamus pium morem in plerisque Hispaniarum diœcesibus vigentem, ut clerici tam in minoribus quam in majoribus ordinibus constituti, atque etiam presbyteri, *tametsi beneficia vel officia ecclesiastica non habentes* (Nb.) superpelliceo induti in ecclesiis quibus adscripti fuerint, Missæ conventuali cum cantu celebratæ, necnon primis et secundis vesperis officii diebus Dominicis aliisque festis assistant. Quin imo enixe hortamur, ut Episcopi aliarum diœcesium in quibus mos ille institutus hactenus non fuerit, id in posterum servari curent in omnibus.» (Art. 7.)

—Quid etiam de assistentia collationibus litterariis, quæ vocantur vulgo *conferencias morales*?

R. Sequitur dicens: «Ac insuper satagant, ut omnes ecclesiastici prædicti etiam collationibus habendis coram parochis suis, vel aliis ab Episcopo deputatis super casibus conscientia forum concernentibus et super ritibus ac cæremoniis sacris intersint.» (Ib.)

—Quid hac de re civiles leges?

R. Titulus XV, libri primi, Noviss. Recopilationis, octo leges hac de re continet:

1.^a Ut extranei beneficia in Hispania non habeant, vel si obtinent illa resideant.

2.^a Ut parochi beneficia sua resideant: hæc duæ a Carolo V, Imp. latæ sunt.

3.^a et 4.^a Caroli III sunt et residentiam clericis injungunt.

5.^a Ferdinandi VI jubentis clericos supplicantes (*pretendientes*) statim a Regia curia abire. In aliis tribus jubetur a fratre suo Carolo III, clericos ad Regiam curiam non venire sine Regis ipsius licentia, nec etiam prætextu commissionis vel negotiorum suarum ecclesiarum aut capitulorum.

—Hæc leges sunt in observantia?

R. N. Quamvis etiam in nuperis annis renovatæ, et forsitan justæ sint; nam difficile est eas cum aliis politicis legibus vigentibus conciliare, quibus unicuique libertas personalis conceditur.

Notandum vero his legibus Hispanos Reges non contra nec præter jus, sed potius secundum jus præcepisse, quo in casu leges ab ipsis ad ecclesiasticam disciplinam servandam non censentur graves.

—Ad quid ergo in praxi deserviunt?

R. Ad impetrandum auxilium sæcularis brachii contra clericos gyrovagos, vel negligentes, qui ab ordinariis suis et ab stricta disciplina fugientes, vel Regiam curiam, vel civitates populosas adeunt sub quolibet prætextu, ut eorum vitia vel ignaviam facilius tegere possint.

—Quid hac de re noviss. concordia?

R. «Gravi attentata circumstantiarum immutatione cui ob præteritas rerum publicarum vicissitudines atque hujus etiam conventionis occasione, hispanus clerus obnoxius est, Summus Pontifex et Regia Majestas, pro suæ quisque parte consentiunt nullam dignitatem, canonicatum aut beneficium, quod personalis residentia onus adjunctum habeat, iis fore conferendum, qui cujuscumque muneris aut officii causa alibi teneantur assidue residere: nec contra ullum ex hujusmodi muneribus aut officiis, his demandandum qui aliquod ex prædictis beneficiis possideant, ni forte suorum, vel alterum dimittant: quæ proinde officia et be-

neficia deinceps incompatibilia prorsus erunt.» (Art. 19.)

—Datur aliqua exceptio?

R. Af. In obsequium sex capellanorum Regiorum, prouti supra dictum est Lect. LIII, fol. 248.

LECTIO LXIX.

DE PRIVILEGIO FORI SEU IMMUNITATE PERSONALI.

—Quotuplex est immunitas ecclesiastica?

R. Triplex, personalis, localis et realis: personalis potius *forum* dicitur.

—Quid est ergo *forum*?

R. Variæ sunt hujus verbi significationes.

1.º Dicitur *forum* subjectio alicui jurisdictioni, quo sensu aliquid pertinere ad *forum* externum, vel ad *forum* ordinarium exprimitur.

2.º Significat collectionem legum: sic dicitur *Forum Judicum* (*Fuero Juzgo*, *Fuero Real*, *Fuero de Vizcaya*).

3.º Dicitur etiam pro exemptione a jurisdictione ordinaria, quo sensu qui exemptione gaudet vulgariter dicitur habere *forum*.

4.º *Forum* etiam dicitur locus ubi justitia administratur ac lites audiuntur: per synecdochem significat etiam usum jurisprudentiæ in advocatia et potestate judiciaria exercendis: Hispanice in primis casibus dicitur *el fuero*, locus verò *el foro*.

—Quotuplex est *forum*?

R. Idem ac jurisdictionis: dividitur ergo:

1.º In internum seu sacramentale, et externum.

2.º In voluntarium et contentiosum.

3.º Ordinarium et exemptum.

4.º Civile et criminale.

Raro autem dicitur *forum* voluntarium et contentiosum, sed potius jurisdictionis voluntaria vel contentiosa. E contra

raro dicitur jurisdictionis interna et externa, sed potius *forum* internum vel externum.

—Est idem *forum* ac immunitas personalis clericorum?

B. Af. In sensu quo clerici a civili potestate judiciaria exempti sunt in aliquibus: sed *fori* significatio latior est ut patet ex dictis. Ecclesia tempore persecutionum *forum* in sensu stricto habere non poterat, sed potius lites inter christianos ex æquo et bono finiebantur juxta consilium Apostoli (1). Sed in criminalibus etiam persecutionum tempore suum *forum* habuit Ecclesia cum hoc juris divini in sua essentia sit. Denique medio ævo *forum* ecclesiasticum jurisdictionem suam porrexit ad plures causas civiles, non tamen ex ambitu vel inmixtione, sed potius ex charitate.

—Quomodo probatur Ecclesiam in hac parte ex charitate operasse?

R. 1.º Quia iudices sæculares ex barbaris gentibus cum essent rudes et illiterati, arma gestabant, sed justitiæ administrationem penitus ignorabant. Unde Conciliis nostris adesse ipsis jussum fuit ut discerent iudicare (2).

2.º Quia pluribus in regionibus nec vix leges erant, nec tribunalia quæ justitiam administrarent: justitiam ergo e luto et pulvere levavit ecclesia, quin eam nemini tolleret, cum non esset cui tolleretur.

3.º Quia ad miserabiles personas eam protrahebat contra præpotentium violentias, in quo ex charitate agebat, et humanitati et veræ libertati favebat, unde non ex ambitu.

—Quænam est origo historica *fori* ecclesiastici?

R. Ecclesia ex Evangelii principiis lites et *forum* abhorret. Unde Jesus dixit (3): «Ei qui vult tecum iudicio contendere et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium.»

—Est ergo immunitas personalis clericorum, seu *forum*, juris divini?

R. Af. Ex Concilio Tridentino, qui expresse principibus christianis eam commendavit confidens eos non solum eccle-

(1) 1.ª Corint. 6 v. 4: «Contemptibiles in Ecclesia... constituite ad iudicandum.»

(2) Tolet. III, can. 18: «Judices vero locorum... simul cum sacerdotali consilio in unum conveniant... ut discant etc.»

(3) Math. 5, v. 40.

siam defensores, sed «nec permissuros, ut officiales, aut inferiores magistratus, ecclesie et personarum ecclesiasticarum immunitatem, *Dei ordinatione*, et canonicis sanctionibus constitutam, aliquo cupiditatis studio, seu inconsideratione aliqua violent; sed una cum ipsis Principibus debitam sacris Summorum Pontificum et Conciliorum constitutionibus observantiam præsent.» (Sess. XXV, cap. 20.)

—Quas pœnas induxit Concilium Tridentinum contra violatores immunitatis personalis seu fori?

R. Non novas induxit, sed existentes renovavit sequentibus verbis «Decernit itaque et præcipit, sacros canones et Concilia generalia omnia, nec non alias apostolicas sanctiones, in favorem ecclesiasticarum personarum, libertatis ecclesiasticæ, et contra ejus violatores editas, quæ omnia præsentem etiam decreto innovat, exacte ab omnibus observari debere.» (Ib.)

—Quibus rationibus admonet Concilium Imperatores, Reges, Principes cæterosque ut Ecclesie immunitatem venerentur?

R. «Ut quo largius bonis temporibus, atque in alios potestate sunt ornati, eo sanctius, quæ ecclesiastici juris sunt, tamquam Dei præcipua, ejusque patrocinio tecta, venerentur; nec ab ullis baronibus, domicellis, rectoribus, aliisque dominis temporalibus, seu magistratibus, maximeque ministris ipsorum Principum, lædi patiantur; sed severe in eos, qui illius libertatem, immunitatem, atque jurisdictionem impediunt, animadvertant; quibus etiam ipsimet exemplo ad pietatem, religionem, ecclesiarumque protectionem existant; imitantes anteriores optimos religiosissimosque Principes, qui res ecclesie suæ in primis auctoritate ac munificentia auxerunt, nedum ab aliorum injuria vindicarunt.» (Ib.)

—Quodnam est objectum hujus immunitatis seu privilegii fori juxta Tridentinum?

R. «Adeoque ea in re quisque officium suum sedulo præstet: quo cultus divinus devote exerceri, et Prælati, cæterique clerici in residentiis et officiis suis, quieti, et sine impedimentis, cum fructu et ædificatione populi, permanere valeant.» (Ib.)

—Consonat hæc ratio juri civili?

R. Af. Imperatores enim Leo et Anthemius prohibuerunt clericos et monachos extra provinciam suam citare, ne ecclesiarum cultus propter clericorum absentiam pateretur. Inde Justinianus (Novela 79, cap. 1.º et 2.º) monachos etiam et virgines Deo sacratas in causis pecuniariis, ante Episcopum citari jussit. Denique Imperator ipse, rogante Memna Constantinopolitano Patriarcha, clericis omnibus idem privilegium indulxit (Novela 83). Has leges, hæc privilegia Pelagius II in disciplinam versit (Can. 15, causa 11, q. 1.ª)

—Quid hac de re Hispanicæ leges?

R. Rex Ildephonsus X, cognomento Sapiens, in Partitarum legibus Justinianeam jurisprudentiam in medium revocat, eam Principum favori tribuens (1).

—Ergo non jure divine sed voluntate Principum personalis immunitas inducta est?

R. N. Inter verba Tridentini immunitatem jure divino inductam declarantis, et verba legis imperiali voluntati eam quasi favorem tribuentis, electio catholico dubia non est. Ad concilianda vero Concilii cum historia et jure civili verba, in casu gravi, dici potest:

1.º Immunitatem in spiritualibus et mere ecclesiasticis esse juris divini primarii: immunitatem in temporalibus et mixtis esse juris divini tertiarium, et derivatam a jure primario ex æquitate, et logica consequentia.

2.º Ex eo quod ecclesiasticæ personæ non semper immunitatem habuerint non inferitur quod eam non debuerint habere, sicuti ex eo quod illa careant, in parte vel in totum, apud aliquas gentes, non debet inferri quod ea non debeant gaudere.

3.º Principes qui eam non servarunt, nec in posterum servabunt, rationem reddent, vel reddiderunt, hac de causa illi qui dixit: «*Ego judicantes judicabo.*»

4.º *Denique Rom. Pont. gratissimus Pius IX inter hodie nos errores hos in syllabo condemnavit: S. V. la pag. 582 y 583.*

(1) «Franquezas muchas han los clérigos más que otros omes tambien en las personas como en las cosas, é esto les dieron los Emperadores, é los Reyes, é los otros señores de las tierras por honra é por reverencia de la Santa Iglesia, é es *grand derecho* (Nb.) que lasayan... (Ley 50, tit. 6.º, p. 1.ª)

—Quid in confirmationem primæ thesis nostri Tridentini Patres?

R. Sapientissimus Pater Didacus Covarrubias, Segoviensis Episcopus et clarissimus Tridentinus Pater, his opportunissimis verbis quæstionem solvit (Pract. quæst., cap. 31.): «In his quæ vere et proprie spiritualia et ecclesiastica sunt, clerici a potestate et jurisdictione Principis sæcularis jure Divino eximuntur. In rebus temporalibus et in criminalibus quæ spiritualia non attinent clerici et eorum res non sunt jure divino a jurisdictione Principum sæcularium exempti (1).

—Quænam sunt apud nos prima ecclesiasticæ immunitatis monumenta?

R. Vix data a Recaredo Hispanæ Ecclesiæ pace Concilium Toletanum III, can. 21, immunitatem realem decrevit, ut dicitur infra. Toletanum IV sub Isidoro, can. 47, sic ait: «Præcipiente Domino atque excellentissimo Sisenando Rege, id constituit Sanctum Concilium, ut omnes *ingenui clerici* (2), pro officio religionis, ab omni publica indictione atque labore habeantur immunes, ut liberi Deo serviant, nullaque præpediti necessitate ab ecclesiasticis necessitatibus retrahantur.»

Attamen in criminalibus, et præsertim perduellionis et aliis gravioribus delictis, wisigothici clerici forum non habebant (3).

—Quo tempore cœperunt habere exemptionem in criminalibus?

R. Prima monumenta referuntur ad sæculum XI pro utraque et Cantabrica et Pirenaica restauratione.

—Quid pro parte Cantabrica seu potius Legionensi.

(1) Hanc quæstionem latius juris canonici tiro videbit in opere Card. Soglia., cum enim nostrum tantum sit Tridentinos et Hispanicos canones concinere, supervacaneum foret hic hanc quæstionem mere theoreticam recoquere.

(2) Non omnes clerici erant ingenui, nam aliqui ordinabantur *e familia ecclesiæ*; id est liberti erant, vel libertorum filii.

(3) Episcopi perduellionis rei aliique clerici in gravibus criminibus a Regibus wisigothicis etiam capite plectebantur. Ita Rex Wamba cum rebellibus Narbonensibus prælatis.

R. Concilium Cojacense, quod etiam civilium curiarum vim habuit, anno 1050 (vulgo *Córtes de Valencia de D. Juan*) hunc celeberrimum nomocanonem sancivit: «In tertio autem titulo statuimus ut omnes ecclesiæ et clerici sint sub jure sui Episcopi, nec potestatem aliquam habeant super ecclesias aut clericos laici.»

—Quid pro Pirenaica restauratione?

R. In Jacensi Concilio, anno 1060, pro Aragonia et Navarra, sic sancitum fuit: «Statuimus etiam ut causæ clericorum, pro quibus hucusque Ecclesia nostris in partibus gravata non modicum extiterat, deinceps Episcopo solo et archidiaconibus ejus discutiendæ relinquuntur, ut indebita circa eos sæcularium cupiditas nostro cauteriata iudicio in talibus prorsus reseceatur, et secundum normam justitiæ suum cuique jus conservetur.»

Cumque huic Concilio etiam Rex Ranimirus adstiterit prout nomocanon etiam pro illis partibus habebatur.

—Canones hi novam inducebant disciplinam vel jam stabilitam indicabant?

R. Saltem in Aragonia instituta antea videtur, conquæritur enim nomen canon de *gravaminibus non modicis*: *gravamen* autem (vulgo *agravio*) legem præexistentem violatam supponit (1).

—Quæ requiruntur jure Tridentino ad habendum forum?

R. Ut quis sit prima tonsura insignitus, beneficium clericale habeat et ætatem quatuordecim annorum, ut patet ex verbis Concilii. «Nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus ante decimum quartum annum beneficium possit obtinere.» (Sess. XXIII, cap. 6.º)

—Sufficit tonsuram clericalem accepisse ut quis fori privilegio gaudeat?

R. Neg. Sequitur enim Concilium dicens: «Is etiam fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum et tonsuram deferens, ali-

(1) Casus autem in quibus clerici ex nostris legibus canonis privilegio non gaudent, require infra in lectione de foro competenti, cum de iudiciis in fine libri agendum sit.